

En busca de l'art del marbre blanc en l'antiguitat clàssica

La investigadora MSCA **Simona Perna** (ArPA) ha fet un viatge per diferents museus d'Europa per completar la base de dades sobre gerros de marbre blanc del seu projecte de recerca a l'ICAC.

Grècia, Països Baixos, Anglaterra, Itàlia... Els gerros de marbre blanc procedents de la Grècia antiga estan disseminats per museus de tot Europa. Poc sabem sobre ells: les publicacions existents són antigues, no s'hi inclouen mesures detallades o altres especificacions de les peces, hi ha poques fotografies o són de poca qualitat...

La investigadora MSCA **Simona Perna** (TechNet Project) s'ha proposat fer una classificació exhaustiva d'aquests objectes i identificar-ne les marques de treball, per entendre com es van elaborar i quines eines van fer servir els artesans que els creaven.

En concret, **Perna (ArPA) vol determinar si en l'elaboració dels gerros de marbre blanc a l'antiga Grècia es feia servir el torn**. De moment, ha trobat evidències (marques importants) que provarien que es feia servir aquest tipus de màquina per a l'elaboració de gerros de marbre.

Una de les peces que la investigadora MSCA Simona Perna va poder estudiar al British Museum (peça núm. 1866, 0415.49). El British Museum permet l'ús no comercial de les seves imatges sota llicència BY-NC-SA 4.0.

Investigar en temps de COVID

A causa de les restriccions sanitàries, la investigadora MSCA Simona Perna ha hagut de concentrar tot el treball de camp en poc més de tres mesos.

La passada tardor de 2021, Simona Perna va viatjar per tota Grècia (museus d'Atenes, Tessalònica, Braurón , Rodes, Eretas i Paros, entre altres). Després es va desplaçar a Amsterdam, per veure una petita col·lecció de quatre gerros, i va prosseguir el seu periple, aquest cop fins al British Museum de Londres, on hi ha una àmplia col·lecció d'aquests gerros que, amb molta probabilitat, són d'origen grec, però provenen d'excavacions molt antigues (del segle XIX) i són poc coneguts.

L'última etapa del viatge la va portar a Itàlia (Roma, Bolonya, Nàpols i Pompeia, entre d'altres), on també va estudiar gerros romans, per poder determinar la connexió entre les produccions grega i romana d'aquest tipus d'objectes.

En total, **Simona Perna** (ArPA) ha estudiat, en poques setmanes, un total de 93 gerros de marbre blanc, a més d'una dotzena de gerros d'alabastre. Aquest conjunt formarà la base de dades del seu projecte MSCA i, en finalitzar-lo, funcionarà com un catàleg virtual que posarà en línia i en accés obert.

A més d'haver de concentrar les visites, el temps de què ha disposat a cada museu ha estat també limitat, ja que els museus, durant la pandèmia, han anat acumulant peticions d'investigadors que han vist posposats els seus projectes. Per això, volem aprofitar aquest espai per **posar en valor la tasca que fan els museus en l'àmbit de la investigació**, i agrair l'amabilitat i la bona predisposició amb què ens han atès.

Aquest viatge ha canviat totalment la idea que tenia aquests objectes. Poder-los veure de prop, les sensacions que m'han transmès els materials: el so, el tacte, la qualitat, la delicadesa i, sobretot, la grandesa. M'ha impressionat especialment el marbre blanc d'alabastre.

A causa de les restriccions, una cosa que **Perna** no ha pogut fer en tots els casos és la **fotogrametria de les peces**: fer moltes fotos del mateix objecte des de perspectives diferents per poder generar un model 3D. Aquesta tècnica no es pot dur a terme si només es disposa d'una estona, ja que calen almenys unes 500 fotografies de l'objecte.

La situació generada per la covid19 ha implicat desenvolupar el treball de camp en condicions de treball una mica extremes, amb restriccions d'accés a les col·leccions i amb una gran limitació de temps per estudiar les peces. Tot i així, **Perna** ha aconseguit el material suficient per avançar en el seu projecte i realitzar les anàlisis necessàries per

poder refutar la seva hipòtesi.

La investigadora MSCA Simona Perna duent a terme l'observació i estudi d'una peça de marbre. Foto: Simona Perna (ICAC).

De la teoria a la pràctica

La principal tècnica d'anàlisi ha estat l'**observació**: amb una petita lupa i diferents llums, **Perna** ha pogut identificar **marques de treball**, determinar la qualitat de la pedra del marbre i prendre mesures de les peces (diàmetre, altura, profunditat, pes...).

Amb l'observació i l'anàlisi tòpica dels gerros (detalls i marques a la superfície) es poden trobar evidències rellevants del seu procés de fabricació.

Per a la **presa de mesures** ha utilitzat diferents eines, com ara un calibrador electrònic i una bàscula per prendre el pes dels objectes. Conèixer el pes dels gerros és molt important per poder fer-se una idea de la feina que suposava per als artesans manejar i treballar les peces. També permet inferir, a la inversa, quina quantitat de pedra era necessària per obtenir un gerro.

No ha pogut, però, extreure mostres de les peces (per veure de quin tipus de pedra es tractava, a partir d'anàlisis arqueomètriques) perquè els gerros són massa delicats i hi ha un risc important que es facin malbé. Potser en un futur, amb el desenvolupament de mètodes d'extracció de mostres i anàlisis menys invasives, es puguin fer estudis més profunds.

Alguns dels gerros que he pogut estudiar de prop eren tan, tan petits, que m'ha impressionat molt pensar en l'art i la tècnica amb què l'artesà devia treballar el marbre, sense trencar-lo i arribant a un nivell de detall tan elevat.

Per fer les fotos dels gerros, la **Simona** ha seguit la metodologia de **fotografia de productes en 360º**, segons la qual es col·loca un objecte en una plataforma giratòria que roda sobre la seva base de manera electrònica, es disposa la càmera digital (sobre un tríode) i un set d'il·luminació i, a mesura que va girant la base, la càmera va fent fotografies seqüencialment. Mitjançant una aplicació, les imatges s'envien automàticament a l'ordinador. El resultat és una visió de 360º de l'objecte.

Imatge d'una de les jornades de treball de camp en què la investigadora MSCA Simona Perna pren mesures de les peces objecte del seu estudi. Foto: Simona Perna (ICAC).

El treball dels artesans a l'antiguitat

Tant de valor tenia el marbre com l'artesà que el treballava. **Simona Perna** persegueix amb el seu projecte no només conèixer detalladament els gerros clàssics, sinó el **procés d'elaboració artesanal** amb què s'elaboraven. Una de les parades més intenses del viatge el 2021 ha estat la **visita al taller d'Aristides S. Varias**, un escultor de prestigi que viu i treballa a l'illa de Paros, molt conegut entre altres coses per ser l'autor de l'escultura d'Arquíloco de Paros, famós poeta líric grec del segle VII aC.

Paros és també l'illa on es produïa un dels marbres més famosos del món antic: **el marbre de Paros**, que fou el preferit per elaborar escultures i objectes de valor (com gerros) des del segle VII aC fins a l'època romana. Es tracta d'una varietat de marbre molt rara que s'extreia de la muntanya Parpessa i que es caracteritza per ser de gra fi, compacte, semitranslúcid i d'un color blanc pur.

Aquest és el material amb què es van elaborar la majoria dels gerros que ara estudia

Simona Perna. Per això, era tan important per a ella poder parlar amb un artesà que coneix les característiques d'aquest material de primera mà i que també el fa servir per elaborar escultures de manera artesanal.

Un objectiu a llarg termini del projecte MSCA de **Simona Perna** és arribar a reproduir una rèplica d'aquests gerros seguint el procés de treball dels artesans de l'antiguitat i fent servir els mateixos materials.

Per això, el proper viatge d'aquesta investigadora **ArPA** serà a l'illa grega de Tenos, on hi ha una escola d'escultors que treballen amb el marbre de Paros i que la podran ajudar a desenvolupar una rèplica d'un gerro antic.

El marbre de Paros era també molt apreciat perquè s'hi podia pintar a sobre. A la majoria dels gerros estudiats hi ha una **decoració exquisita**, amb pintures de colors que avui són molt rars (porpra, or...). El Museu d'Atenes ha arribat fins i tot a analitzar l'ús de colors en aquests gerros, uns colors molt rars i difícils d'aconseguir que, segons sembla, només les persones riques podien permetre's.

Un indicatiu més de l'ús del marbre com a element de distinció i que confirma el paper distintiu de luxe d'aquest material a l'època clàssica. Perna està desenvolupant també una teoria segons la qual aquests gerros eren usats per dones per expressar qüestions relacionades amb el gènere i l'estatus social, i transmetre rituals connectats amb el món femení.

La investigadora MSCA Simona Perna i Aristides S. Varias, al taller de l'escultor (Paros, Grècia).
Foto: Simona Perna, ICAC.